

**2002-2020 YILLARI AKP HÜKÜMETLERİ
İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE RAPORU**

Av. Dr. M. Sezgin TANRIKULU

İstanbul Milletvekili

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ

Cezasızlık ve Artan İşkence/Kötü Muamele Olayları

2002 - 2020 yılları arasında - en az - 27.493 kişinin işkence ve kötü muameleye uğradığı tespit edilmiştir.

İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE	
2002	988
2003	600
2004	367
2005	193
2006	339
2007	320
2008	269
2009	259
2010	228
2011	243
2012	323
2013	388
2014	1.039
2015	5.671
2016	5.606
2017	2.278
2018	2.214
2019	2.634
2020	3.534

İşkence gördüğü halde açıklamayan, suç duyurusunda bulunmayanlar, toplantı ve gösterilerde işkenceye maruz kalanlar dikkate alındığında gerçek sayının bunun çok üzerinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

- **Cezasızlık ve Artan İşkence/Kötü Muamele Olayları**

Cezasızlık (impunity), en yalın ifadeyle yaşanan bir hak ihlalinin soruşturmasının, faillerinin bulunmasının, yargılanmasının ve cezalandırılmasının, suçtan mağdur olanların tazmin edilmesinin söz konusu olmamasıdır. Burada altı çizilen konu devletin sorumluluğudur.

Cezasızlık kavramına dair uluslararası çalışmalar iki kutuplu dünyanın 1989'da sona ermesinin ardından ortaya çıktı. Kavram, devletin bizzat yarattığı veya göz yumduğu aktörler eliyle yahut devlet ve kurumlarının denetlenmemesi sonucu meydana gelmiş olan ağır ve sistematik hak ihalleri ile ilişkili yaygın olarak kullanılıyor. İnsan hakları örgütleri, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi gibi kuruluşların bu konu üzerine araştırma ve izleme faaliyetlerinin bugün giderek hız kazandığını, kavramın tanım ve sınırlarının giderek genişlediğini görüyoruz. (<https://hakikatadalethafiza.org/cezasizlik-nedir/>)

2020 Yılı Mayıs ayında Covid-19 Salgını gerekçesiyle gündeme gelen sokağa çıkma yasağı/kısıtlamalarına uymayan (ya da uymadığı iddia edilen) kişilerin kolluk güçlerinin fiziksel şiddetine maruz kaldığı çok sayıda olay yaşandı. İşkence/darp olaylarındaki artışın Türkiye'de artık iyice yerleşen "cezasızlık" olgusundan kaynaklandığı ortadadır. İşkence ve hatta yaralama/öldürme suçu işleyen kolluk görevlilerinin adil ve etkili bir biçimde soruşturulmadığını, yargılanmadığını birçok olay göstermiştir.

Örneğin, 19 Mayıs 2020 tarihinde İstanbul Kadıköy'de motosikletli bir kuryeyi durduran polisin uyguladığı fiziksel şiddet sosyal medyaya yansıdı. "Bana vurman doğru mu?" diyen kuryeye polisin verdiği "**Doğru, ben ona karar verdiğim için doğru**" yanıtı "cezasızlık" olgusunun ne derece güçlendiğini göstermektedir.

Öte yandan cep telefonları sayesinde çok sayıda işkence/darp olayı da sosyal medyaya ve basına yansıyor. Sosyal medyada yayılan ve gizlenemeyen görüntüler/tanıklıklar nedeniyle daha önce pek rastlanmayan bir şekilde İçişleri Bakanlığı ya da emniyet müdürlükleri "polislerin/bekçilerin görevden uzaklaştırıldığı" açıklamaları yapmak zorunda kalıyor. Ancak, soruşturmaların nasıl sürdürüleceği ve sonuçlanacağı ise bilinmiyor...

İşkence mağdurlarının tedavisi amacıyla çalışan TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi çalışmaları konusunda düzenli olarak rapor yayınlamaktadır. Verilere göre, kurulduğu 1990 yılından 2019 yılı sonuna kadar TİHV'ye **18.370 işkence/kötü muamele** mağduru ya da yakını başvurdu. Merkezin 2019 yılı raporunda yer alan şu bilgiler aslında Türkiye'nin durumunu özetlemektedir:

*"Tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimize 2019 yılında, yıl başında 480 başvuru öngörülmüş iken, işkence gören ve onların yakını olarak, öngörülenin yaklaşık iki misline karşılık gelen, **908 kişi başvurmuştur**. TİHV Tedavi Merkezlerine 2019 içinde yapılan 908 yeni başvuru içinde ülke içinde işkence ve diğer kötü muamele uygulamalarına maruz kalan başvuru sayısının 838, başvuru yakını sayısının 51 ve Türkiye dışında işkence ve diğer kötü muamele uygulamalarına maruz kalan başvuru sayısının ise 19 olduğu belirlenmiştir."*

- **CPT Raporları**

Avrupa Konseyi İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezalandırmayı Önleme Komitesi'nin (CPT) Türkiye'ye 2017 ve 2019 yıllarında yapılan iki ayrı ziyarete ilişkin raporları 2019 yılı Ağustos Ayında yayınladı.

2017 ziyaretine ilişkin raporda, başta İstanbul ve Gündeydoğu Anadolu bölgesindeki iller olmak üzere gözaltı merkezlerinde çok sayıda kişiye fiziksel şiddet ve kötü muamele uygulandığı belirtildi. Özellikle kadınların tecavüz tehdidi, sözlü ve fiziksel tacizi de içeren psikolojik baskı ve kötü muameleye maruz kaldığı anlatılan raporda, uzun gözaltı sürelerinin ve çok sayıda insanı bir arada tutmaya uygun olmayan gözaltı merkezlerinin de kişiler için ayrıca kötü muameleye dönüştüğü ifade edildi. Batman M Tipi, Diyarbakır E Tipi, Siirt E Tipi ve Trabzon E Tipi cezaevlerinde koşulların “**insanlık dışı ve aşağılayıcı düzeyde**” olduğu anlatılan raporda, kapasite aşıldığı için mahkumların yerde yatmak ya da dönüşümlü uyumak zorunda kaldığı, sağlık personelinin yetersiz olduğu, hastaların revir ve hastane sevklerinin geç yapıldığı belirtildi.

Gözaltında/İşkence Sonucu Ölümler

Gözaltında Ölümler			
2002	5	2012	9
2003	2	2013	0
2004	5	2014	6
2005	5	2015	6
2006	2	2016	6
2007	6	2017	3
2008	8	2018	3
2009	6	2019	0
2010	6	2020	3
2011	5	TOPLAM	86

- **Zorla Kaybetmeler**

90'lı yıllarda sıkça karşılaşılan “zorla kaybetme” olayları 2016 yılında OHAL'in ilanı ile birlikte yeniden gündeme geldi.

Birleşmiş Milletlerin kayıplar ile ilgili uluslararası sözleşmesine taraf olmayan Türkiye'de ayrıca, zorla kaybetme/kaçırmayı suç olarak tanımlayan yasal düzenleme de yoktur. İnsanlığa karşı suçları tanımlayan TCK'nın 77. maddesinde zorla kaybetmeyle ilgili herhangi bir tanıma yer almamaktadır. Türkiye'de mahkemeler bu konuda genel zaman aşımı kuralını uygulamaktadır.

Yukarıda değinilen “cezasızlık” politikası zorla kaybetmeler konusunda da aynen sürmektedir. Bugüne kadar zorla kaybetmeler ile ilgili cezalandırılan herhangi bir kamu görevlisi yoktur.

Bu kaygı verici gelişme BM Zorla veya İradedışı Kayıplar Üzerine Çalışma Grubunun 31 Temmuz 2019 tarihli raporuna da yansımıştır.

Birleşmiş Milletler, 2006 yılında “Herkesin Zorla Kaybetmelere Karşı Korunması Hakkında Uluslararası Sözleşmeyi imzaya açtı. 2010 yılında yürürlüğe giren sözleşmeyi 97 ülke imzaladı. **Türkiye imzacı ülkeler arasında yer almadı.**

Sözleşmede, “zorla kaybetme” kavramını şöyle tanımlanıyor:

“(…) devlet görevlilerinin ya da devletin yetkilendirmesi, desteği veya göz yummasıyla hareket eden kişilerin ya da kişi gruplarının gözaltına alma, tutuklama, kaçırma ya da diğer herhangi bir biçimde özgürlükten yoksun bırakması ve bu durumdaki bir kimseyi, özgürlükten yoksun bırakmayı kabul etmenin reddedilmesi veya kaybedilen kişinin akıbetinin ya da nerede olduğunun gizlenmesiyle, hukukun koruması dışına çıkarması...”

İHD'nin 2019 İnsan Hakları Raporuna göre 2019 yılında 7 zorla kaçırma olayı saptandı. Bu kişilerden altısının ailesi İHD'ye başvurdu. Kaçırılanlardan beşi “Birleşmiş Milletler Zorla veya İrade Dışı Kaybetmeler Çalışma Grubu”na başvurulduktan sonra sağ olarak bulundu. Diğer kişinin akıbeti ise bilinmiyor. Bulunan kişilerin işkenceye maruz kaldıkları anlaşıldı.

Hafıza Merkezinin belirlemelerine göre de, 1990'lardan bugüne gözaltına alındıktan sonra kaybolan insan sayısı **1.388**'i buldu. Çalışmalar, 253 toplu mezar bulunduğunu, bu mezarlarda 4 binden fazla kişinin gömülü olduğunu gösteriyor.

- **OHAL Sonrası-FETÖ/PDY Operasyonları**

2000'li yıllarda azalan ve Cumartesi Anneleri'nin eylemlilikleri dışında kamuoyu gündeminden çıkan “zorla kaybetmeler”, 15 Temmuz Darbe Girişiminden sonra yeniden başladı.

OHAL sonrası dönemde (2016-2020 yılları arasında) çoğunluğu FETÖ-PDY operasyonları çerçevesinde kaybedilenlerden **24**'ü daha sonra “bulundu”. Bu kişilerin “kayıp oldukları dönemde” yoğun işkence gördükleri belirlendi. Kaybolanlardan **Şimoni Diril**'in cesedi de 70 gün sonra köy yakınlarında bulundu